

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра українознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан філософського факультету
Іван КАРПЕНКО

“30” червня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ХАРКІВ: МІСТО І ЛЮДИ»

рівень вищої освіти	перший (бакалаврський) рівень
галузь знань	В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
спеціальність	В12 Культурологія та музеєзнавство
освітня програма	Урбаністичні студії
вид дисципліни	за вибором
факультет	філософський

2025/2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

«30» червня 2025 року, протокол № 5

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Дмитро ЧОРНИЙ, доктор історичних наук, професор кафедри українознавства філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Програму схвалено на засіданні кафедри українознавства філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Протокол від «27» червня 2025 року № 12

В.о. завідувача кафедри українознавства

Наталя АКСЬОНОВА

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Урбаністичні студії»

Гарант освітньо-професійної програми

Дмитро ЧОРНИЙ

Програму погоджено методичною комісією філософського факультету
Протокол від «25 » червня 2025 року №10

Голова методичної комісії
філософського факультету

Сергій ГОЛКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Харків: місто і люди» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки бакалавр спеціальності (напряму) В12 Культурологія та музеєзнавство освітньо-професійна програма Урбаністичні студії

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – сформувати у студентів відповідні сучасному рівню наукові уявлення про культуру взаємин між містом та його мешканцями.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни – визначення ролі конкретного міста в розвитку урбаністичного життя України та Слобожанщини; ознайомлення з основами традиційної та модерної історіографії; висвітлення найважливіших дискусійних проблем; оволодіння сучасними засобами вивчення історичних джерел та наукових публікацій, прийомами їх аналізу та здобуття на цій основі практичних навичок для оцінки поточних процесів та явищ в галузі урбаністики в контексті військового протистояння з російським ворогом. В результаті вивчення курсу студенти повинні знати: головні етапи та стадії розвитку міста; найважливіші події, явища, персоналії життя Харкова; уміти аналізувати літературу з історії Харкова; дискутувати з проблемних, суперечливих питань урбаністики; користуватися категорійно-понятійним апаратом; застосовувати знання у процесі розв'язання професійних завдань.

1.3. Кількість кредитів 5

1.4. Загальна кількість годин 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
32 год.	12 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
86 год.	138 год.
Індивідуальні завдання	

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна:

ІК здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми у галузі професійної діяльності культуролога або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій і методів культурології, а також характеризується комплексністю та невизначеністю умов;

ЗК1 здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК2 знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

ЗК 4 вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми;

ЗК 7 здатність працювати автономно;

ЗК 9 здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;

ЗК 10. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 11 здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

ЗК 12 зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;

ФК 1 здатність презентувати результати професійної діяльності в усній та письмовій формі, надавати відповідну аргументацію;

ФК 4 здатність розуміти та інтерпретувати джерела культури (писемні, речові, візуальні) з урахуванням різних контекстів (історичного, соціального, антропологічного, політичного, релігійного, екологічного тощо);

ФК 6. Здатність аналізувати культурну політику в інституціях різних рівнів;

ФК 10. Здатність популяризувати знання про культуру та поширювати інформацію культурологічного змісту використовуючи сучасні інформаційні, комунікативні засоби та візуальні технології;

ФК 13. Знати основи теорії та історію урбаністики, сучасні тенденції формування та розвитку міського простору;

ФК 14. Здатність застосовувати знання для участі у плануванні та реалізації реформ місцевого самоврядування та запровадження нових практик в адмініструванні, мати навички зі створення і менеджменту соціально-культурних проєктів у міському середовищі.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна

ПРН 1 мати навички критичного мислення, викладати у зрозумілий спосіб власні думки, здійснювати їхню аргументацію;

ПРН 2. Аналізувати, коментувати, узагальнювати, наукові та аналітичні тексти культурологічного характеру;

ПРН 3 створювати логічно і структурно організовані тексти з питань культурології, відповідно до спеціалізації;

ПРН 6 виявляти, перевіряти та узагальнювати інформацію щодо різноманітних контекстів культурної практики, визначати ступінь їхньої актуальності із застосуванням релевантних джерел, інформаційних, комунікативних засобів та візуальних технологій;

ПРН 7. Розуміти чинники культурної динаміки, принципи періодизації культурних процесів, їх специфічні риси та характеристики;

ПРН 8 інтерпретувати культурні джерела (речові, друковані, візуальні, художні) з використанням спеціальної літератури та визначених методик, аргументовано викладати умовивидами щодо їх змісту;

ПРН 9 аналізувати ефективність культурних політик, технологій реалізації культурних ідей у контексті конкретних параметрів їх впровадження.

ПРН 11. Здійснювати експертну оцінку культурних об'єктів за заданими критеріями та надавати рекомендації щодо їх соціальної актуалізації;

ПРН 13. Презентувати знання про культуру відповідно до спеціалізації представників різних професійних груп та здобувачів освіти;

1.8. Пререквізити: Для опанування курсом потрібно проходження дисциплін «Історія України», «Місто в історії культури», «Культура містобудування», «Антропология міста», «Менеджмент проєктів в міському просторі».

2. Тематичний план навчальної дисципліни.

Розділ 1. Харків та його мешканці (середина XVII - початок XX ст.).

Тема 1. Харків: дискурси про місто.

Новітні концепції та тенденції розвитку знань про міста та їх мешканців. Харків: виникнення чи створення. Дискурси про Харків: патріархальне село, торговий, науковий або промисловий центр, «перша столиця». Модернізація, індустріалізація та дезурбанізація та їх вплив на місто. Д. Багалій як дослідник міста. Сучасні дослідження Харкова та поширення міждисциплінарних підходів в урбаністичних студіях.

Тема 2. Харків від середини XVII до початку XX ст.

Засновники. Донці, Ковалевські. Формування населення міста. Станові, соціальні групи. Національний склад. Просторова структура міста. Рядові мешканці і еліта. Студенти. Військові. Робітничий клас. Торговці. Мислителі, професори університету, науковці: Г. Сковорода, Й.Б. Шад, Д. Багалій, О. Потебня. Економічна та підприємницька діяльність міських мешканців. Бізнес-еліта О. Алчевський, М. фон Дітмар. Тимчасові мешканці: Й. Пілсудський, І. Озеров, Є. Чикаленко. Політики. Роль ЗМІ в розвитку міста. О. Іозефович. М. Гредескул. А. Вязігін. М. Муранов, М. Міхновський. Міське самоврядування та його діячі: О. Погорілко, В. Мороховець. Творча еліта: Квітка-Основ'яненко. І. Алчевський, С. Васильківський, М. Арцибашев. Культура планування та забудови Харкова. О. Бекетов.

Розділ 2. Харків і харків'яни в XX – XXI ст.

Тема 1. Харків: під столиці до індустріального мегаполісу.

Від харковцев до харків'ян. Динаміка населення міста. Еволюція соціального та національного складу. Просторова структура міста. Влада (ди) та місто. Рядові мешканці і еліта. Інтелігенція та її роль в розвитку міста та його образу. Науковці. Інженери. Творча еліта. М. Барабашов. А. Фірсов. М. Кошкін. О. Соїч. В. Малишев. М. Хвильовий. В. Сосюра. П. Шелест. Ю. Шевельов.

Тема 2. Збереження культурної спадщини.

Проблема збереження та увічнення пам'яті про мешканців міста. Політика пам'яті та пам'ять про історію міста. Міська масова культура. Монументи, мурали, графіті, реклама. Харків в кіномистецтві, живопису, путівниках, спогадах, художній літературі.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	У тому числі					Усього	у тому числі				
		Л	П	Л а б	І н д	С.р .		Л	П	Лаб	Інд	С. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Харків та його мешканці (середина XVII - початок XX ст.)												
Разом за розділом 1	75	14	16			45	75	6				69
Розділ 2. Харків і харків'яни в XX – XXI ст.												
Разом за розділом 2	75	18	16			41	75	6				69
Усього годин	150	32	32			86	150	12				138

4. Теми семінарських занять

№	Назва теми	Кількість
---	------------	-----------

з/п		Годин
1	Дискурс про Харків в науковій літературі та публіцистиці	4
2	Харків: виникнення чи створення	2
3.	Населення та соціальні світи міста.	4
4.	Економічний розвиток міста.	4
5.	Освіта, наука та їх представники в житті міста. Харківський університет і Харків (перша половина XIX ст.)	2
6.	Засоби масової інформації та їх роль у розвитку Харкова	2
7.	Харків: культура міського управління та самоврядування.	4
8.	Освіта, наука та їх представники в житті міста XX-XXI ст.	4
9.	Образи Харкова в культурі: монументальна спадщина, спогади, література	4
10.	Топоніміка Харкова: маркери та чинники ідентичності	2
11.	Разом	32

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість Годин денне/заочне
1	Опрацювання першоджерел, наукової літератури, відеоконтенту	86/138
	Разом	86/138

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені.

7. Методи навчання

Інформаційно-рецептивний, репродуктивний, проблемного викладу, евристичний, дискусійні. Методи роботи в умовах дистанційного та змішаного навчання: за умов впровадження карантинних та інших обмежень лекції та семінарські заняття проводяться в он-лайн режимі із застосуванням платформи ZOOM. Видами навчальної діяльності є: відеоконференції, відповіді на питання в чаті. За умов змішаного навчання семінарські заняття, написання контрольної та екзаменаційної роботи проводяться аудиторно.

Відповідність методів навчання та форм оцінювання визначеним результатам навчання за Освітньо-професійною програмою «Урбаністичні студії»:

Шифр ЗК, ФК, ПРН	Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи навчання	Контрольні заходи, що забезпечують досягнення результатів навчання та компетентностей
Інтегральні компетентності.	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми у галузі професійної діяльності культуролога або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій і методів	Аналіз конкретної ситуації, групова дискусія. Лекції та презентації до тем курсу.	Оцінювання результатів підготовки до семінарських занять. Вхідне тестування.

	культурології, а також характеризується комплексністю та невизначеністю умов.		
ЗК1.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	Лекції та презентації до усіх тем. Ознайомлення з принципами та можливостями розширеного пошуку інформації в Google.	Оцінювання підготовки до семінарських занять.
ЗК2.	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.	Пояснення під час лекцій і семінарів, зокрема особливостей висвітлення питань професійними істориками, урбаністами, публіцистами, блогерами, а також що штучний інтелект не здатен генерувати матеріали з урбаністичної тематики, оскільки не розуміє специфіки людських стосунків та послідовність причинно наслідкових зв'язків.	Оцінювання логіки викладення та причинно наслідкових зв'язків під час семінарських занять.
ЗК 4.	Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.	Аналіз новітніх досліджень під час подання матеріалу на лекціях та презентаціях. Знайомство з новими інтерактивними методами навчання.	Оцінювання пошуку матеріалів до підготовки інформаційного повідомлення на семінарських заняттях, контрольні та екзаменаційна роботи
ЗК 7.	Здатність працювати автономно.	Отримання зворотного зв'язку щодо виконання творчих завдань, анкетування, аналіз отриманих результатів здобувачем.	Оцінювання усних повідомлень на семінарських заняттях, письмових робіт з поданням зауважень, контрольна робота.
ЗК 9.	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.	Ознайомлення з навчальною та науковою літературою, відеоконтентом.	Обговорення навчального матеріалу під час семінарських занять, лекцій, консультацій.
ЗК 10.	Здатність спілкуватися іноземною мовою.	Студіювання навчальної та наукової літератури, матеріалів з відеохостінгу YouTube.	Обговорення навчального матеріалу під час семінарських занять, лекцій, консультацій.
ЗК11	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	Лекції та презентації за темами 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.	Оцінювання результатів підготовки до семінарських занять 6 і 8.
ЗК 12.	Зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння	Лекції, презентації за всіма темами.	Оцінювання результатів підготовки до семінарських занять.

	історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.		
ФК 1.	Здатність презентувати результати професійної діяльності в усній та письмовій формі, надавати відповідну аргументацію.	Семінарські заняття.	Оцінка усних фіксованих виступів здобувачів, обговорень проблемних питань під час дискусій, письмових контрольних робіт.
ФК 4.	Здатність розуміти та інтерпретувати джерела культури (писемні, речові, візуальні) з урахуванням різних контекстів (історичного, соціального, антропологічного, політичного, релігійного, екологічного тощо);	Вивчення джерел, опрацювання навичок інтерпретування текстів та підтекстів, «читання» образів, аналіз у комплексі різних видів джерел.	Контрольна на екзаменаційна роботи, усні відповіді під час семінарських занять.
ФК 6.	Здатність аналізувати культурну політику в інституціях різних рівнів;	Аналіз конкретної ситуації, групова дискусія. Лекції та презентації до тем курсу. Аналіз новітніх досліджень. Знайомство з новими інтерактивними методами навчання.	Оцінювання результатів підготовки до семінарських занять.
ФК 10.	Здатність популяризувати знання про культуру та поширювати інформацію культурологічного змісту використовуючи сучасні інформаційні, комунікативні засоби та візуальні технології;	Лекції та семінари, презентації, дискусії та дебати, аналіз практичних ситуацій.	Відстеження активності та участі студентів у семінарах, дискусіях, груповій роботі, оцінка виконаних завдань та практичних кейсів, проведення контрольних заходів з використанням відкритих і закритих запитань, регулярне надання індивідуальних коментарів, рекомендацій під час консультацій.
ФК 13.	Знати основи теорії та історію урбаністики, сучасні тенденції формування та розвитку міського простору;	Аналіз новітніх досліджень під час подання матеріалу на лекціях та у презентаціях. Знайомство з методами та алгоритмом пошуку матеріалів на Internet ресурсах.	Оцінювання пошуку матеріалів до підготовки інформаційного повідомлення на семінарських заняттях 1, 2, 3, контрольні та екзаменаційна роботи.

ФК 14.	Здатність застосовувати знання для участі у плануванні та реалізації реформ місцевого самоврядування та запровадження нових практик в адмініструванні, мати навички зі створення і менеджменту соціально-культурних проєктів у міському середовищі	Аналіз конкретної ситуації, групова дискусія. Лекції, презентації до тем 1, 5, 7, 8.	Оцінювання результатів підготовки до семінарських занять 5, 8.
ПРН 2.	Аналізувати, коментувати, узагальнювати, наукові та аналітичні тексти культурологічного характеру.	Лекції та презентації до усіх тем. Ознайомлення з принципами та можливостями розширеного пошуку літератури.	Оцінювання підготовки до семінарських занять.
ПРН 3	Створювати логічно і структурно організовані тексти з питань культурології, відповідно до спеціалізації.	Аналіз матеріалів під час лекцій за темами курсу.	Оцінювання усних виступів, письмових робіт.
ПРН 6.	Виявляти, перевіряти та узагальнювати інформацію щодо різноманітних контекстів культурної практики, визначати ступінь їхньої актуальності із застосуванням релевантних джерел, інформаційних, комунікативних засобів та візуальних технологій;	Лекції з елементами дискусії, аналіз історичних джерел та документів, постановка проблемних запитань.	Оцінювання підготовки до семінарських занять, виступів під час обговорення питань, тестування, контрольні роботи.
ПРН 7.	Розуміти чинники культурної динаміки, принципи періодизації культурних процесів, їх специфічні риси та характеристики;	Лекції, презентації, семінарські заняття.	Оцінювання виступів на семінарських заняттях, письмових робіт здобувачів освіти.
ПРН 8.	Інтерпретувати культурні джерела (речові, друковані, візуальні, художні) з використанням спеціальної літератури та визначених методик, аргументовано викладати умовиводи щодо їх змісту;	Аналіз конкретної ситуації, групова дискусія. Лекції та презентації до тем курсу.	Оцінювання виступів на семінарських заняттях.
ПРН 9.	Аналізувати ефективність культурних політик, технологій реалізації культурних ідей у контексті конкретних параметрів їх впровадження.	Дебати з проблем міжкультурного спілкування, релігійного, етнічного плюралізму, розгляд конкретних прикладів, пов'язаних із культурною, релігійною, етнічною різноманітністю, аналіз поведінки, наслідків стереотипізації, способів подолання упередженості, аналіз медіаконтенту.	Оцінювання рівня толерантності у спілкуванні, готовності до конструктивного діалогу, дотримання принципів рівності й недискримінації під час групової роботи.
ПРН 11.	Здійснювати експертну оцінку культурних об'єктів за заданими критеріями та	Аналіз конкретної ситуації, групова дискусія. Лекції та презентації до	Оцінювання результатів підготовки до семінарських занять.

	надавати рекомендації щодо їх соціальної актуалізації;	тем курсу. Аналіз новітніх досліджень. Знайомство з новими інтерактивними методами навчання.	
ПРН 13.	Презентувати знання про культуру відповідно до спеціалізації представників різних професійних груп та здобувачів освіти;	Лекції з елементами дискусії, аналіз історичних джерел та документів, постановка проблемних запитань.	Оцінювання підготовки до семінарських занять, виступів під час обговорення питань, тестування, контрольні роботи.

8. Методи контролю

Оцінка успішності знань студентів здійснюється у формах поточного контролю (виступи на семінарах, контрольна письмова робота, усне опитування) і підсумкового письмового екзамену. Обов'язковою складовою є дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти, що передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, атестації (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації. Порушенням академічної доброчесності вважається: академічний плагіат (оприлюднення чийось результатів дослідження як власних або тексту без вказання авторства); самоплагіат (опублікування власних раніше опублікованих наукових результатів як нових); фабрикація (вигадування даних чи фактів); фальсифікація (відома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень); списування; обман; хабарництво; необ'єктивне оцінювання; допомога учням під час оцінювання їх навчальних результатів чи створення перешкод під час оцінювання; вплив на працівника, щоб він здійснив необ'єктивне оцінювання.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Залік	Сума
Розділ 1		Розділ 2		Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом		
T1	T2	T1	T2				
6	8	8	8	30	60	40	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Для оцінки знань студентів використовують такі форми контролю: поточний, контрольна робота та залік.

Поточний контроль знань студентів здійснюється під час проведення семінарських занять протягом семестру і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Оцінюється рівень знання студентами першоджерел, наукової літератури, уміння логічно

та послідовно виступати під час обговорення питань плану семінарського заняття, ставити та відповідати на запитання в ході дискусії. Студент може набрати від 1 до 5 балів за кожний семінар, загалом – 30 балів.

Контрольна робота – полягає в оцінці засвоєння студентом частини навчального матеріалу. Проводиться у письмовій формі. Оцінювання знань здійснюється: за відповіді на питання першого рівня складності – 1-9 балів, другого – 6 балів, третього – 15 балів, максимально – 30 балів. Студент отримує від 28 до 30 балів, якщо відповіді побудовані логічно, виявляються фундаментальні знання термінів, понять, робляться змістовні висновки, представлені різні підходи до означених проблем та обґрунтоване бачення їх сутності. Від 20 до 27 балів студент отримує, якщо у відповіді представлені визначення основних термінів, понять, розкриваються всі питання, але присутня деяка непослідовність аналізу. Від 10 до 19 балів студент отримує, якщо відповідь побудована не дуже логічно, виявляються недоліки в розкритті відповідних понять, термінів, хоча їх загальне розуміння представлено, вона носить описовий, однобічний характер, демонструє відсутність самостійного бачення сутності проблем. Від 1 до 9 балів студент отримує, якщо відповідь дана не на всі запитання, не містить наукового обґрунтування проблем, відсутня логіка викладення матеріалу. 0 балів виставляється в разі відсутності відповідей на питання контрольної роботи.

Підсумковий контроль знань студентів проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі вивчення дисципліни у формі письмового заліку в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою, і в терміни, встановлені навчальним планом. Залікові білети включають три питання, спрямовані на встановлення рівня загальної теоретичної підготовки студента, уміння аналізувати документи та літературу, максимальна оцінка – 40 балів.

Рівень знань на заліку оцінюється:

37-40 балів, якщо студент дав правильну та повну відповідь на всі три поставлених питання, міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, демонструє вміння пов'язувати події минулого із сучасним розвитком, логіку та аргументованість викладення (наведення прикладів, аналогій, знання головних дат з історії України), вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем;

32-36 балів ставиться студенту, якщо він відповів на всі три запитання, добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає матеріал, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного;

27-31 ставиться студенту у випадку, якщо він відповів на всі три запитання, в основному опанував теоретичні знання з навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але відповідь є недостатньо аргументованою, виявляє неточності, невміння оцінювати факти та явища;

21-26 балів ставиться, якщо всі три питання розкриті неповно та/або логіка відповідей вимагає істотного виправлення;

1-20 балів студент отримує, якщо у відповіді не розкриті по сутності всі три питання, продемонстровано недостатнє знання фактичного матеріалу, наукових визначень, відсутні посилання на першоджерела та рекомендовану наукову літературу;

0 балів студент отримує в разі відсутності відповідей на питання екзаменаційного білету.

Здобувач освіти не допускається до сесії, якщо він не набрав впродовж семестру 10 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	Чотирирівнева шкала оцінювання	Дворівнева шкала оцінювання
90 – 100		Зараховано

70-89		
50-69		
1-49		Не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Історія міста Харкова ХХ століття / О.Н. Ярмиш, С.І. Посохов, А.І. Епштейн та ін. Х.: Фоліо; Золоті сторінки, 2004. 686 с.
2. Історія Слобідської України : хрестоматія / уклад. Д. М. Чорний. Х. : Видавець Олександр Савчук, 2016. 244 с.
3. Чорний Д.М. Історія Слобідської України : підручник. Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. 264 с.

Допоміжна література

1. Альбовский Е. История Харьковского Слободского казачьего полка (1651–1765 гг.). Х., 1895. 218 с.
2. Астахов В., Кондуфор Ю. Пролетаріат Харкова в трьох революціях. Х.: Харківське книжкове вид-во, 1959. 279 с.
3. Бабко Ю., Білокобильський І. Микола Олексійович Скрипник. К.: Політвидав України, 1967. 202 с.
4. Багалій Д.І. Автобіографія. П'ятдесят літ на сторожі української культури // Вибрані праці. Х.: ХГІ «НУН» «Золоті сторінки», 1999. – Т. І. Автобіографія. Ювілейні матеріали. Бібліографія. С. 57-211.
5. Багалеї Д.І., Миллер Д.П. История города Харькова за 250 лет его существования (с 1655-го по 1905-й год). Харьков, 1905-1912. Т. 1-2.
6. Главные итоги переписи города Харькова 8 декабря 1912 г. Х.:Типография А.А. Либин, 1914. 68 с.
7. Дьяченко Н.Т. Улицы и площади Харькова. 3-е изд, перераб. и доп. Харьков, Прапор, 1974. 319 с.
8. Жадан С. Месопотамія. Чернівці: Видавець Померанцев Святослав, 2023.
9. История городов и сел Украинской ССР: Харьковская область. К.: Главная редакция Украинской советской энциклопедии, 1976. 722 с.
10. Іволгін В. Старий Харків: Нариси. Х.: Державне видавництво України, 1929. 31 с.
11. Ігнаткин І.О. Олексій Миколайович Бекетов (1863—1941). Київ: Вид-во Академії архітектури УРСР, 1949. 44 с.
12. Історія міст і сіл Української РСР: Харківська область. К.: Головна редакція Української радянської енциклопедії АН УРСР, 1967. 1002 с.
13. Коваленко І. Самогубства в Харкові // Українська А.Н. Збірник Соціально-Економічного Відділу. №7. Праці демографічного інституту. Т. IV – Демографічний збірник. К., 1926. С. 172-200.
14. Ковалівський А. Харків (культурно-історичний нарис). Х.: Державне видавництво України, 1930. 87 с.
15. Колесник І. «Нова біографічна історія» як метод // ЕЙДОС, Альманах теорії та історії історичної науки, 2015, №8, 7–13.

16. Коломієць Т.В. Харківське товариство поширення в народі грамотності (1869-1920 рр.). Х.: Фірма «Консум», 1998. 192 с.
17. Коломієць Т.В., Ярмаш О.Н. Культура Харкова на зламі століть (кінець XIX – початок XX ст.). Х.: Вид-во НУВС, 2003. 256 с.
18. Кравченко В.В. Д.И. Багалей: научная и общественно-политическая деятельность. Х.: Основа, 1990. 176 с.
19. Кравченко В. В. Харьков/Харків: столица Пограничья. Вильнюс: ЕГУ, 2010. 358 с.
20. Лейбфрейд А.Ю., Полякова Ю.Ю. Харьков. От крепости до столицы: заметки о старом городе. Х.:Фолио, 1998. 335 с.
21. Маслійчук В. Провінція на перехресті культур: Дослідження з історії Слобідської України XVII-XIX ст. Х.: Харківський приватний музей міської садиби, 2007. 400 с.
22. Маслійчук В. Харків як патріархальне село: кілька роздумів про образ міста // historians.in.ua
23. Мачулин Л. Украинская столица для Красного императора. Х. : Мачулин, 2009. 208 с.
24. Михайлин І. Л. Нарис історії журналістики Харківської губернії 1812–1917. Х.: Колорит, 2007. 366 с
25. Польська діаспора у Харкові: історія та сучасність: Матеріали наук. конф., М. Харків, 24 квіт. 2004 р. Х.: Майдан, 2004. 208 с.
26. Робак І.Ю. Організація охорони здоров'я в Харкові за імперської доби (початок XVIII ст. - 1916 р.). Х.: ХДМУ, 2007. 346 с.
27. Роммель К. -Д. Спогади про моє життя та мій час. Х. : Майдан, 2001. 236 с
28. Скоробогатов А. В. Харків у часи німецької окупації (1941–1943). Х. : Прапор, 2004. 368 с
29. Солдатенко В.Ф. Нарком Микола Скрипник (1919-1927) // Український історичний журнал. 2002. №2. С. 51-68.
<http://history.org.ua/JournALL/journal/2002/2/4.pdf>
30. Тахтаулова М. Харківська топоніміка: етапи декомунізації // Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій. Київ, 2017. № 1 (2). С. 142-151.
31. Турченко Ф. Г. Микола Міхновський: Життя і Слово. К.: Генеза, 2006. 320 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Turchenko_Fedir/Mykola_Mikhnovskyi_Zhyttia_i_Slovo/
32. Харків: 36. архів. док. і матеріалів. Х.: НУВС, 2004. 314 с.
33. Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна за 200 років. Харків: Фоліо, 2004. 750 с.
34. Харківщина: Енциклопедичний словник / Харків. облрада; Харків. облдержадмін.; ред. рада: С.І.Чернов, В.С.Бакіров, М.І.Тітов та ін.; редкол.: С.І.Посохов (голова), К.В.Астахова, С.М.Куделко та ін. Х.: Золоті сторінки, 2014. 440 с.
35. Чорний Д.М. По лівий бік Дніпра: проблеми модернізації міст України (кінець XIX– початок XX ст.). Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. 304 с.
36. Чорний Д.М. Велике місто в роки Першої світової війни: повсякденне життя Харкова і харків'ян // Вісник Харківського національного ун-ту імені В.Н.Каразіна. Сер.: «Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки». Вип. 20. Х., 2015. С. 54-59.
37. Чорний Д.М І.Х. Озеров: особистість, місце в суспільній думці Російської імперії початку XX ст. // Сумська старовина. 2010. № 31-32. С. 161-170.
38. Чорний Д.М. Ремісники Харкова і Чернігова на початку XX ст.: порівняльна характеристика суспільної верстви // Вісник Харківського національного ун-

- ту імені В.Н.Каразіна. № 871. Сер.: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки. Вип.12. Х., 2009. С. 18-22.
39. Чорний Д.М. Сергій Миколайович Жевержеев: купець і громадський діяч // Вісник Харківського національного ун-ту ім. В.Н.Каразіна. № 566. Історія. Вип. 34. Х.: НМЦ «СД», 2002. С.260-267.
 40. Чорний Д.М. Донці // Українське козацтво: Мала енциклопедія. Вид. 2-е, доп. і перероб. К.: Генеза; Запоріжжя: Прем'єр, 2006. С. 164.
 41. Чорний Д.М. Ковалевські // Українське козацтво: Мала енциклопедія. Вид. 2-е, доп. і перероб. К.: Генеза; Запоріжжя: Прем'єр, 2006. С. 246.
 42. Чорний Д. Радянська людина в Україні: інструменти та методи конструювання специфічної історичної пам'яті на прикладі «Історії міст і сіл Української РСР», 1960-ті - 1970-ті рр. // Радянське «я» і радянське «ми» між ідеологією і реальністю / Soviet 'I' and Soviet 'We' between Ideology and Reality. Колективна монографія / Заг. ред. Наталії Шліхти, упор. Тетяни Бородіної. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2024. С. 126-134.
 43. Чорний Д.М. Харків початку ХХ століття: історія міста, долі людей. Х.: [Б.в.], 1995. 114 с.
 44. Чорний Д.М. Харків як об'єкт урбаністичних студій: контексти, підсумки, нові орієнтири // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки, вип. 26, 2018, с. 157-164.
 45. Чорний Д. Чи можливі нові підходи до вивчення історії міст України, або Харків як дзеркало урбаністичних студій // У пошуках обличчя міста: Практика саморепрезентації міст України в індустріальну та постіндустріальну добу. Х.: Видавництво Точка, 2021. С. 86-91.
 46. Brower D. Urban Revolution in the Late Russian Empire // The City in Late Imperial Russia. Bloomington, Indiana University Press, 1986, p. 319-345.
 47. Chornyi Dmytro. Yevhen Chykalenko and Kharkiv: The history of relationship // Skhidnoievropeyskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin], 20 2021, p. 39-48.
 48. Hamm M.F. Kharkov's Progressive Duma, 1910-1914: A Study in Russian Municipal Reform // Slavic Review. 1981. Vol.40. No.1, p. 17-36.
 49. Herlihy P. Ukrainian Cities in the Nineteenth Century // Rethinking Ukrainian History / Ed. by I.L.Rudnytsky. Edmonton: The Canadian Institute of Ukrainian Studies: The University of Alberta, 1981, p.135-155.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Karazin Urban Studies // <https://www.youtube.com/channel/UCbVZiBJUCyhoRFCuBbzEcna>
2. <https://www.mediaport.ua/istoriya>
3. Асоціація міст України // <https://www.auc.org.ua/>
4. <https://www.city.kharkov.ua/>
5. Відеолекції: https://www.youtube.com/watch?v=HCDozAB9_jk
https://www.youtube.com/watch?v=_G7gka0Q_Lc
<https://www.youtube.com/watch?v=oS8FovA4kh0>

